

ВІДГУК

офіційного опонента - кандидата юридичних наук, Костенко Інеси Володимирівни на дисертаційне дослідження Селменського Максима Степановича на тему «Правове забезпечення міжнародного співробітництва України та Словацької Республіки у сфері підприємницької діяльності», поданого на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

1. Актуальність теми дисертаційної роботи

Тема дисертаційного дослідження, обрана Селменським Максимом Степановичем, є безумовно актуальною як у теоретичному, так і в практичному вимірах. Її значущість зумовлена сучасними процесами європейської інтеграції України, що потребують удосконалення правових механізмів міжнародного співробітництва у сфері підприємницької діяльності. В умовах поглиблення економічної взаємодії з державами-членами Європейського Союзу, зокрема зі Словацькою Республікою, особливої ваги набувають питання узгодженості правових систем, ефективності договірно-правових інструментів і розвитку інституційної взаємодії.

Дослідження органічно кореспондує з положеннями Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (2014), Національної економічної стратегії до 2030 року, а також з низкою актів права Європейського Союзу, зокрема Регламент (ЄС) № 910/2014 про електронну ідентифікацію та довірчі послуги (eIDAS) та Регламент (ЄС) 2018/1724 про створення Єдиного цифрового шлюзу. Зазначене свідчить про системний характер наукового підходу здобувача до аналізу правових механізмів цифрової взаємодії та транскордонного підприємництва.

Важливо, що дисертант зосереджує увагу не лише на аналізі формально-юридичних аспектів співробітництва, а й на інституційних, організаційних і технологічних передумовах його ефективності. Такий підхід відображає усвідомлення комплексного характеру сучасних міжнародних економічних зв'язків, у яких правове забезпечення функціонує у взаємозв'язку з адміністративними та цифровими процесами.

Селменський М. С. слушно підкреслює, що подальша інтеграція України до спільного європейського економічного простору неможлива без усунення існуючих регуляторних асиметрій та забезпечення передбачуваності правового середовища для суб'єктів підприємництва. У цьому контексті запропоноване дослідження спрямоване на формування цілісного бачення шляхів удосконалення правового забезпечення міжнародного співробітництва між Україною та Словацькою Республікою.

Таким чином, дисертаційна робота відповідає сучасним науковим і практичним запитам, узгоджується з пріоритетами державної політики у сфері європейської інтеграції, цифровізації економіки та розвитку міжнародного підприємництва. Обрана тема має значну наукову і прикладну цінність, а отримані результати можуть бути використані у подальшому вдосконаленні нормативного й інституційного середовища міжнародного співробітництва України.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність

Наукові результати, отримані Селменським Максимом Степановичем, характеризуються послідовністю, внутрішньою логічністю та достатнім рівнем аргументованості. Вони базуються на комплексному аналізі міжнародних договорів, актів права Європейського Союзу, законодавства України та Словацької Республіки, а також на вивченні релевантної судової й адміністративної практики. Такий підхід забезпечив системність і доказовість отриманих висновків.

Дисертаційне дослідження відзначається узгодженістю між поставленими завданнями, структурою викладу матеріалу та результатами кожного розділу. Здобувач послідовно розкрив особливості правового забезпечення міжнародного співробітництва України та Словацької Республіки, визначив чинники, що зумовлюють правові асиметрії й інституційні розриви, та запропонував узгоджені напрями їх подолання.

Висновки й рекомендації автора мають раціональний характер, логічно випливають із проведеного аналізу й мають практичну спрямованість.

Обґрунтованість результатів підтверджується застосуванням репрезентативної джерельної бази, використанням порівняльно-правових і системних методів, а також відповідністю між теоретичними узагальненнями та прикладними висновками.

Запропоновані у роботі положення сприяють уточненню теоретичних засад правового регулювання транскордонного підприємництва та гармонізації національного законодавства з правом Європейського Союзу. Практична цінність рекомендацій полягає у можливості їх використання під час удосконалення договірно-правових і цифрових механізмів взаємодії між Україною та Словачькою Республікою.

3. Наукова новизна одержаних результатів, їх теоретична і практична значущість

Дисертаційна робота Селменського Максима Степановича вирізняється комплексним характером наукового пошуку та високим рівнем теоретичної й практичної новизни. Здобувачем сформовано цілісну концепцію правового забезпечення транскордонного підприємництва України та Словачької Республіки, що поєднує теоретико-методологічні засади, порівняльно-правовий аналіз і практичну верифікацію результатів.

Вперше уточнено понятійно-категоріальний апарат міжнародного підприємництва як інтегративного явища, у якому поєднано економічні, організаційні та правові компоненти багаторівневого регулювання. Запропоновані автором дефініції та підходи дозволяють узгодити теоретичні основи правового забезпечення з практичними потребами транскордонної взаємодії.

Суттєвим науковим здобутком є розроблення багатокритеріальної методологічної рамки оцінювання ефективності договірно-правових інструментів співробітництва, що включає критерії системності, комплементарності, правової визначеності, цифрової інтероперабельності, адаптивності та SME-usability. Цей підхід дозволив комплексно оцінити стабільність і передбачуваність правового середовища у сфері транскордонного підприємництва.

На основі проведеного аналізу автор обґрунтував концепцію багаторівневої гармонізації правових режимів, у межах якої вперше запропоновано чотирирівневу модель узгодженості (норма → інтерпретація → інституція → моніторинг). Така модель дає змогу зменшити регуляторні розриви та трансакційні витрати в міжнародних відносинах і забезпечує послідовність імплементації правових рішень.

Введено нову наукову категорію «договірно-інституційна архітектоніка», що описує взаємозв'язок між змістом договірних норм і механізмами їх реалізації на практиці. Цей підхід розширює методологічні можливості дослідження правових механізмів співробітництва держав у європейському просторі.

Науково обґрунтовано та розроблено авторську стратегію удосконалення правового забезпечення українсько-словацького підприємницького співробітництва, яка поєднує адаптацію до *acquis* ЄС, інституційну конвергенцію та цифрову інтеграцію. Стратегія побудована за логіко-цільовим принципом і передбачає реалізацію через «дорожню карту», систему показників ефективності та механізм *policy-correction*, що забезпечує гнучкість і сталість інтеграційних процесів.

Теоретична значущість отриманих результатів полягає у розвитку сучасної доктрини міжнародного економічного та європейського права, зокрема у частині дослідження цифрових, інституційних і договірно-правових механізмів транскордонного підприємництва. Запропоновані концептуальні підходи можуть бути використані при подальшій розробці проблем правової симетрії, інституційної сумісності та цифрової трансформації публічно-правових відносин.

Практична значущість дисертації визначається можливістю безпосереднього застосування її висновків у нормопроєктувальній діяльності, розробленні державних стратегій європейської інтеграції, удосконаленні двосторонніх міжурядових угод і процедур транскордонної взаємодії. Отримані результати можуть бути використані в діяльності органів публічної влади, бізнес-асоціацій, торговельно-економічних місій, а також у навчальному процесі юридичних і економічних факультетів.

Таким чином, результати дисертаційного дослідження мають значну наукову новизну, методологічну цінність і прикладну вагомість, а саму роботу можна вважати помітним внеском у розвиток вітчизняної науки міжнародного та європейського права в контексті євроінтеграційних процесів України.

4. Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методології наукової діяльності

Селменський Максим Степанович продемонстрував високий рівень виконання поставленого наукового завдання, що виявляється у здатності коректно добирати та поєднувати методи наукового аналізу відповідно до логіки дослідження і специфіки предмета. У дисертаційній роботі органічно поєднано загальнонаукові та спеціально-правові методи, серед яких провідне місце посідають діалектичний, системно-структурний, порівняльно-правовий, формально-юридичний і метод правового моделювання. Їхнє послідовне використання забезпечило цілісність дослідження, виявлення взаємозв'язків між національними, двосторонніми та наднаціональними рівнями правового регулювання, а також побудову логічно обґрунтованої авторської концепції «договірної-інституційної архітекτονіки».

Варто підкреслити, що особливу цінність дослідженню надає емпірична база, сформована на основі аналізу практичних кейсів транскордонної діяльності українських підприємців у Словацькій Республіці, узагальнення результатів анкетування та напівструктурованих інтерв'ю. Це дозволило автору перевірити теоретичні положення у прикладному вимірі, що значно підвищує достовірність і практичну значущість висновків.

Здобувач виявив уміння поєднувати методи правового та соціально-економічного аналізу, що дало змогу не лише описати правові явища, а й пояснити їх через призму фактичних процесів міжнародного підприємництва. Високий рівень аналітичної роботи, системність і чітка логіка викладу свідчать про сформовану методологічну культуру дослідника.

5. Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації, дотримання академічної доброчесності

Дисертаційне дослідження є завершеною та самостійно виконаною науковою працею, яка відповідає всім вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії як за змістовими, так і за формальними критеріями.

Автором опубліковано 7 наукових праць, серед яких 4 статті у фахових виданнях, визнаних МОН України як такі, що відповідають юридичній спеціалізації, а також 3 тези доповідей, представлених на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Аналіз кількісних і якісних характеристик опублікованих наукових праць свідчить про їх відповідність вимогам, визначеним Наказом МОН України від 23 вересня 2019 року № 1220 «Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук».

Отже, наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, повною мірою викладені у наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації.

Проведений аналіз тексту дисертації дає підстави зробити висновок, що робота виконана з дотриманням чинного законодавства щодо захисту авторських прав. У тексті забезпечено коректність посилань на використані джерела, дані та відомості, використано достовірні результати наукових досліджень. У роботі не виявлено фактів академічного плагіату, фальсифікації чи фабрикації даних. Дисертація виконана з дотримання вимог академічної доброчесності.

6. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертаційної роботи

Як і будь-яка наукова робота, дисертація здобувача є підставою для дискусій, пропозицій, обміном думок. Не применшуючи дослідницького здобутку дисертації, можна виокремити певні аспекти, щодо яких автор дисертації має надати пояснення при захисті дисертації.

1. У роботі запропоновано цілісну багатокритеріальну методологічну рамку оцінювання двосторонніх правових інструментів, що, безперечно, має наукову цінність. Власне, незрозуміло: як у практичному вимірі забезпечується взаємозв'язок між окремими критеріями? Адже, наприклад, цифрова інтероперабельність і SME-usability мають різну логіку реалізації. Чи передбачає Ваша модель певну послідовність або ієрархію критеріїв під час оцінки конкретної угоди?

2. У підрозділі 2.3, присвяченому емпіричній частині дослідження, автор наводить результати анкетування українських підприємців, які здійснюють діяльність у Словацькій Республіці. Разом з тим, потребує уточнення питання визначення рівня цифрової компетентності респондентів, оскільки цей показник безпосередньо впливає на достовірність висновків щодо ефективності використання електронних адміністративних сервісів. Доцільно було б або запровадити прямий індикатор цифрової грамотності в анкеті, або більш детально обґрунтувати, яким чином цей фактор враховано опосередковано.

3. У підрозділі 3.4 дисертант слушно визнає можливість політичних коливань і пропонує застосування інструментів *soft law* як механізму забезпечення стабільності двостороннього співробітництва. Водночас доцільно було б детальніше конкретизувати, яким чином у межах запропонованої стратегії може бути гарантована сталість досягнутих домовленостей і неперервність взаємодії у разі зміни політичної кон'юнктури чи урядових пріоритетів.

4. Певної конкретизації потребує логіка переходів між окремими частинами дослідження. Зокрема, не завжди очевидно, яким чином результати емпіричного аналізу (розділ 2) безпосередньо інтегруються у формування нормативно-практичних пропозицій розділу 3. Було б доцільно чіткіше окреслити механізм переходу від емпіричних спостережень до концептуальних висновків, що забезпечить більшу прозорість аргументації та підсилить загальну доказову лінію роботи.

Висловлені вище зауваження та рекомендації відображають авторське бачення опонентом певних положень дисертації. Вони не знижують вагоме наукове значення дисертації та позитивне враження від неї.

7. Загальний висновок

За своїм змістом дисертація на тему «Правове забезпечення міжнародного співробітництва України та Словацької Республіки у сфері підприємницької діяльності», відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам, встановленим у Порядку підготовки здобувачів вищої освіти (наукових установах), затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 року № 261 (із змінами і доповненнями від 3 квітня 2019 року № 283), наказу МОН України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12 липня 2019 року) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор – Селменський Максим Степанович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент –

Старший науковий співробітник

Науково-дослідного інституту державного

будівництва та місцевого самоврядування

Національної академії правових наук України,

кандидат юридичних наук,

Інеса Костенко

Завідувач ВК